

Grønland og Danmark hånd i hånd?

31. januar 2025

Grønland og Danmark hånd i hånd, spørgsmålstejn?

Det var den titel, Wandall med nærmest profetisk klarsyn stak mig i hånden for et par måneder siden, da jeg var kommet til at sige ja tak til at fortælle lidt om vores tid i Grønland tilbage i 80'erne og 90'erne.

Der var selvfølgelig visse problemer i forholdet: De grønlandske politikere, der pludselig begyndte at tale grønlandsk i folketinget. De angiveligt så forkerte tvangsfjernelser af grønlandske børn, og ikke mindst den såkaldte spiralsag fra 60'erne, der ligesom blev værre og værre, som nye oplysninger kom til, og som kulminerede med anklager om folkedrab.

Men så skal jeg da ellers lige love for, at titlen blev aktualiseret i en grad, så Grønland kom på alles læber som aldrig før – og ikke mindst da forholdet mellem Grønland og Danmark – med den amerikanske præsidents provokerende udtalelse om, at hvis Danmark ikke godvilligt gav slip på Grønland og overlod kontrollen til amerikanerne, så ville man ikke udelukke økonomiske sanktioner og endda bruge militær magt om nødvendent.

Så kan det ellers nok være politikerne kom op af stolen...

Jeg skal nok vende tilbage til den udenrigspolitiske krise, men først vil jeg gerne tage jer med på en lille rejse tilbage i tiden til det Grønland, vi oplevede dengang i firserne. Selvfølgelig meget subjektivt. Jeg er ikke Grønlandsekspert. Det er man som regel, hvis man har tilbragt bare 14 dage i landet, men hvis man har levet der i nogle år, er man nok noget mere usikker. Samtidig kan man jo så også være noget fortabt, som Halfdan Rasmussen skriver i sit digt om Grønland fra 1962:

Om du har set det, glemmer du det aldrig.

Om du har elsket det, er du fortabt.

Et landskab i dit sind. Drøm i dit blod.

Og længsel synger evigt i dit hjerte.

Vi fik godt og vel otte år i Grønland. Foruden bygden Qeqertarsuatsiaat eller Fiske-næsset, hvor vi boede i tre år boede vi to år i Ilulissat i Nord og tre år i Qaqortoq i Syd. Men mit første møde Grønland, der jo altid har stået som sådan et eventyrland i min og mange andre danskeres bevidsthed – godt næret af Knud Rasmussens og Peter

Freuchens og mange andres fortællinger – var Kangilinnguit – bedre kendt som flådestation Grønnedal helt nede i det sydlige Grønland, hvor jeg var så heldig at tilbringe et halvt år tilbage i 1970 som værnepligtig vejrobservatør.

Det var først og fremmest den betagende grønlandske natur, jeg oplevede med høje fjelde og dybe dale, kolossale isfjelde, flammende nordlys og vejr, der ville noget – sydostenstorme med udgangsforbud fordi man simpelt hen ville blive blæst væk - og så ikke mindst denne betagende stilhed, man nærmest kan synke ind i, hvis man ellers tør lade sig gribe. Den blikstille fjord uden en lyd. Blot dette betagende syn, der fik mig til at standse min gang og undres. Undres over at jeg ligesom forsvandt og gled ind i stilheden i en fuldkommen væren ét med det hele: fjorden, fjeldene luften, himlen, solen - ét med altet.

De gamle eskimoer talte om Sila, som egentlig betyder vejr, men også det store vejr, universet eller Gud, om man vil – der findes i den voldsomme orkan såvel som i den blikstille fjord – i solstrålernes leg i en vandpyt og i de små børns smil.

Jeg er overbevist om, at denne enorme, smukke, betagende og dødsensfarlige natur har været med til at præge den grønlandske eller eskimoiske folkesjæl. At være så tæt på naturen og så forbundet med den – afhængig af den – påvirker selvfølgelig mennesker på en måde, som vi måske har svært ved at sætte os ind i i dag, fordi vi i vores urbaniserede kultur i så høj grad er blevet fremmede overfor den vilde natur og som regel kun besøger den som turister.

Jeg tror, naturen har været med til at forme den grønlandske og vel egentlig alle andre naturfolks samfundsmodel, hvis man kan sige det sådan. Halfdan Rasmussens evige længsel, der synger i dit hjerte, er måske ikke mindst en længsel tilbage til vores eget oprindelige ophav som mennesker på denne grønne jord – vores egen naturlige menneskelighed, som nogen altså genfinder og falder for deroppe i Menneskenes land – Inuit Nunaani.

Det var måske denne længsel – dette blik for en menneskelighed, vi tilsyneladende har glemt, der fik den gamle grønlandsforsker William Thalbitzer til at erklære: Grønland skal ikke europæiseres. Det er Europa, der skal eskimoiseres.

Den 6. september 1981 blev jeg sammen med min gode ven og studiekammerat, Peter Ruge ordineret i Hans Egedes kirke i Nuuk under stor bevågenhed, da en ordination i Grønland af danske præster på sæt og vis også var en markering af det nye hjemmestyre, der blev indført to år før, i 1979, hvor Grønland bl.a. havde fået sin egen

vicebiskop, Jens Chr. Chemnitz, der også stod for ordinationen. Så vi blev fejret med gaver fra landsstyret og stor middag om aftenen med mange gode ønsker for vores fremtidige virke, og med en formaning fra landsstyreformanden om, at vi ikke som vores mange forgængere af danske præster i Grønland var udsendte, men tilkaldt arbejdskraft til Grønlands kirke – hovedsageligt fordi der var præstemangel.

Et par dage efter denne fornemme modtagelse af det officielle Grønland befandt vi os i høj søgang på en mindre skonnert ved navn Narhvalen med alt vores flyttegods stuvet sammen i to små containere på vej mod den lille bygd, der lå 12 timers sejlads syd for Nuuk. Vi havde vores tre små børn med, og de var styrtende søsyge, og det var vi vist også selv, men det kunne jo ikke nytte noget.

Det var godt at få foden på landjorden igen, da vi endelig ankom til det, som skulle blive vores hjem de næste tre år. En lille klat forskelligt farvede huse med 300 mennesker i den enorme natur langt fra alting. Her skulle vi leve og virke, og som noget af det første opdagede vi, at der kun var ganske få af grønlænderne, der talte dansk. Jeg skulle alligevel have gjort noget mere ved den grønlandskundervisning, vi havde modtaget på det grønlandske lektorat – i øvrigt som de sidste inden lektoratet lukkede ned - men der var ikke andet at gøre end at kaste sig ud i det. Så svært er det jo heller ikke. Mælk hedder *imuk*, fortalte Jakob Nathanielsen os den første morgen, da han kom for at hjælpe os med at flytte ind – og sådan er det hele vejen igennem, som Storm P. kunne have sagt det. Og med tiden lykkedes det da også så småt at få lært sproget til husbehov, bl.a. takket være vores børn, der næsten lærte grønlandsk, før de lærte dansk – og det på ingen tid.

Jakob var præstegældskarl, som det hed dengang, og han og hans kone Dorte blev nogle af vores meget gode venner og nærmest plejeforældre for vores børn, som de forkælede hæmningsløst. Dorte kunne fortælle så levende og medrivende, så selv jeg glemte alt andet – også at jeg ikke var så god til grønlandsk. Hun påstod i øvrigt, at hun var den sidste ægte levende eskimo.

I det hele taget blev vi beriget med mange fantastiske fortællinger, mens vi boede i bygden – som regel om overnaturlige tildragelser med spøgelser, små mennesker eller religiøse åbenbaringer – mest i den første tid, hvor der endnu ikke var fjernsyn i

bygden! I begyndelsen vidste jeg ikke rigtig, hvad jeg skulle stille op med dem, men langsomt lærte jeg at tage denne urgamle kommunikationsform til mig og mere og mere kom jeg til at holde af disse lange malende fortællinger båret af kaffe med rensdyrtalg og tyk tobakståge i det varme fællesskab.

Vi kan måske strække os til at pynte lidt på en fortælling, men ikke mange af os kan skabe en fortælling om til musik, der griber os. Nogen kan og flere kunne engang, tror jeg, men det er nok en kunstart, der er på retur eller er blevet overladt til professionelle. Engang, da jeg glædede mig til sådan en seance nede i et af de små huse ved havnen, hvor jeg vist skulle have en bryllupssamtale, så sad hele familien samlet omkring videoen og så en amerikansk karatefilm – og om jeg ikke ville se med. Så kunne vi jo ordne det med brylluppet bagefter.

Fra gammel tid var der to store huse i bygderne – kolonibestyrerens og præstens – så vidste man ligesom, hvem, der betød noget. Og vi skulle altså bo i den nyrenoverede præstebolig - et dejligt hus, der lå lige ved siden af kirken og ikke langt fra skolen, hvor både Kirsten og jeg straks blev hyret til at undervise.

Der var forholdsvis mange børn, og det var vist ikke så nemt at få uddannede grønlandske lærere til bygderne, men så kunne man jo trække på den danske arbejdskraft, der var lige ved hånden.

Selvfølgelig var det ikke så lidt af en udfordring i starten at undervise en klasse uden at have et fælles sprog, men det var jo vilkårene for de danske lærere og de grønlandske elever i hele Grønland. Dertil kom de kulturelle og pædagogiske forskelle på dansk og grønlandsk mentalitet, som nok kunne afstedkomme visse frustrationer.

Vi erfarede, at dansk skolepædagogik på det nærmeste var uforenelig med grønlandsk mentalitet, hvor f.eks. det at tabe ansigt eller blive skældt ud eller bare blive overhørt - noget som vi betragter som en selvfølge – i hvert fald gjorde man det i min skoletid - blev betragtet som et voldsomt overgreb - og det skabte selvfølgelig en vis frustration. Jeg tror, det har noget at gøre med den kulturelle forskel i opfattelsen af skyld og skam. Vi har jo lært – ikke mindst i kraft af kristendommen – at skylden er noget af det værste og den tungeste byrde, men jeg kunne ikke undgå med tiden at mærke, hvordan denne skyldfølelse ikke havde nær samme greb i den grønlandske menighed, hvor det jo fra gammel tid var skammen, man frygtede langt mere end denne tunge skyld. Det var skammen, der kunne drive grønlænderen ud i fortvivlelse – mens vi nok i vores kultur

tager mere let på den og f.eks. ikke viger tilbage for ironi og sarkasme som en helt naturlig del af vores samvær.

Jeg tror i øvrigt det med opfattelsen af skyld og skam har sine rødder i den måde, børnene bliver opdraget på.

Vi oplevede i bygden en stor kærlighed til børn, der blev betragtet som en umådelig rigdom og kilde til stor og overstrømmende glæde. Jeg kan huske, engang vores tvillinger på 2 år kom stormende ind i køkkenet med en hundredkroneseddel i hånden: Se, hvad vi har fået! Så var det gamle Gerda, der i et anfald af glæde havde givet - om ikke alt, hvad hun ejede og havde, så dog et for os ufatteligt stort beløb, bare fordi de var så søde.

Man fejrede børnenes halve års fødselsdag med stor kaffemik og etårsdagen med fest i forsamlingshuset. Indmeldelsen i skolen blev fejret og første skoledag gik alle flagene til tops. Natten til juleaftensdag, når man var færdig med at pynte juletræet, gik man efter midnat på besøg til kaffemik hos alle, der havde fået barn i årets løb. Et år var der otte, vi måtte ind til, og næste morgen skulle vi tidligt op, hvis vi da overhovedet kom i seng, for da skulle alle de mange julegaver åbnes af de forventningsfulde børn, der blev rigeligt forsynede med store gaver. Senere var der børnegudstjeneste i kirken osv.

Denne fokusering på børnene, som også går langt tilbage, forklarer måske også de stærke følelser der melder sig hos mange grønlændere i forbindelse med spiralsagen og sagen om de tvivlsomme tvangsfjernelser.

Først og fremmest var jeg selvfølgelig præst – eller *palasi*, som de siger i Grønland. Med tiden blev jeg endog kaldt *palasinnguaq*, lille præst, og jeg funderede længe over, hvad der mon lå bag, men har dog valgt at betragte det som en slags kærlighedserklæring i stil med Knud Rasmussen, som nærmest kun var kendt som *Kununnnguaq*, lille Knud. Uden sammenligning i øvrigt.

Rent sprogligt var det for så vidt nemmere i kirken end i skolen. Her skulle jeg blot messe eller læse op af alterbogen, der stort set mindede om en dansk alterbog af ældre årgang - og så af min prædiken.

Det var den grønlandske skoleleder, der i starten oversatte mine prædikener til grønlandsk for gode ord og betaling. Menigheden lod sig aldrig mærke med noget, men jeg vil tro, at det med tiden er blevet til en hel del sproglomster. Engang i Jakobshavn

kom jeg til at meddele den noget forbavsede menighed, at vi alle sammen skulle begravnes på onsdag kl. 13.

Efter et stykke tid begyndte jeg at skrive mine egne prædikener på grønlandsk, og det var en stor dag, da jeg kunne vise Jakob min første grønlandske prædiken. Han læste den grundigt igennem, og da han var færdig, tog han brillerne af, så på mig og sagde, at det var den fineste prædiken han endnu havde set – og hvor var jeg dog blevet god til grønlandsk! Jeg voksede på stedet en halv meter og holdt den fine prædiken og mange efterfølgende med stor frimodighed i bevidstheden om, at livet i grunden var herligt. Mange år senere faldt jeg over min allerførste grønlandske prædiken og blev noget chokeret over, at den faktisk var utrolig dårlig både hvad sprog og stil angik. Men det var altså Jakobs opfattelse, at det, denne unge danske præst trængte til, ikke var at blive rettet eller korrigeret – endsige da kritiseret, hvad der lå hans grønlandske sind uendeligt fjernt, men at få et kærligt skulderklap, og det er jeg ham inderligt taknemmelig for.

Jeg tror, at denne konfliktskyhed, som vi ville sige - eller bare situationsfornemmelse i samværet med hinanden var kendetegnende for mange af de grønlandere, vi mødte, og jeg tror den var udviklet fra gammel tid af ren og skær nødvendighed. I et lille isoleret samfund som en grønlandsk bygd kunne konflikter være dødbringende – ikke bare for de involverede, men for hele bygden. Derfor måtte man være varsom og for enhver pris undgå at såre eller krænke hinanden og dermed give anledning til ufred – og også undgå at krænke de kræfter, der gav liv og vækst – bl.a. gennem et væld af taburegler, men også ved en stor grad af tolerance.

Grønlønderne har således gennem tiden ikke blot været i stand til at beherske naturen, men de har også – og det er måske endnu større – været i stand til at beherske sig selv ved hjælp af en særdeles højt udviklet og sofistikeret samfundsform. En form som vi måske også levede på engang, 'men gammel enfold falmer som løv og slettes ud i denne jævndøgnstid, hvor hjerterne er delte og med sig selv i splid...' som Ole Wivel sang i 1959.

Det tog lang tid at lære det grønlandske sprog nogenlunde nødtørftigt, men det tog endnu længere tid – hvis det da overhovedet er lykkedes - at lære denne grønlandske kultur at kende, hvilket vi som regel erfarede gennem de uundgåelige

kultursammenstød, vi kom ud for, når vi i bedste europæiske stil mente at vide, hvad der tjente grønlænderne bedst. Når vi optrådte netop som bedrevidende gesandter fra en højere civilisation og fuldstændig glemte, at vi var gæster i et fremmed land. Jeg kan måske illustrere det med en lille anekdote.

I mange grønlandske kirker findes der en gipskopi af Thorvaldsens Kristus, der jo står inde i domkirken. Nu var man af mange grunde ret selvbevidste i Fiskerhuset, og derfor gik det, som det måtte gå. Kristian Berglund, den gamle altnuligkunstner tog en dag figuren med hjem og malede den med hud og hår og øjne og klæder i de herligste farver – til almindelig anerkendelse fra bygdens side.

Og sådan stod Kristus på alteret i kirken, da vi kom derop.

Nu kendte jeg jo mine klassikere og vidste hjemmefra, at det var lidt af en forbrydelse at farvelægge Thorvaldsens Kristus. Så efter et år, da malingen efterhånden alligevel var ved at skulle af – et par fingre manglede der også – besluttede jeg egenmægtigt at restaurere figuren, hvilket betød, at al malingen blev fjernet og de manglende fingre erstattet med modelervoks-fingre. Og så malede jeg den selvfølgelig hvid. Jeg var helt stolt over mit værk, selv om anerkendelsen fra bygdens side ikke var overvældende.

Det forstod jeg først længe efter, da det gik op for mig, at jeg i den bedste mening havde begået et af de sædvanlige overgreb, den hvide mand har begået rundt om i verden. Og et meget symbolsk et af slagsen. Et overgreb mod livets vidunderlige farver. Stærke farver, som genfindes rundt omkring i verden i alle de kulturer, som europæerne engang kaldte primitive – og ironisk nok også på de oprindelige antikke statuer, som man kan se det inde på Glyptoteket. For netop stærke farver blev for de dannede europæere i oplysningstiden udtryk for vulgær primitivitet i forhold til det europæiske nyklassicistiske renhedsideal, som vi alle har lært at beundre, og som måske stadigvæk præger vores livsforståelse. Det er jo ikke spor underligt, at vi kaldte os selv for hvide, selv om vi jo rent faktisk er lyserøde, og resten af verdens befolkning kaldte vi for farvede, og det var nok ikke ment som nogen hædersbetegnelse. Der var en udtalt racisme på spil, som vi stadigvæk ikke er helt frigjort fra – selvom vi ikke længere må sige negerbolle eller eskimois.

Måske er den rabiate wokekultur med denne omvendte særbehandling af anderledes folk i virkeligheden endnu et markant udtryk for den hvide mands umættelige trang til at tage sig af de andre. Jeg kender i hvert fald grønlændere, der meget gerne vil have

lov til fortsat at være eskimoer og gerne vil bede sig fritaget for særlige hensyn i den bedste mening.

Med tiden levede vi nok mere og mere som de grønlandere, vi boede iblandt. Vi lærte at påskønne den grønlandske mad og vi begyndte at gå i kamikker til daglig. Vilhelmine Noahsen, som har syet kamikker til dronning Margrethe, syede også kamikker til os. Hun syede nogle tøjlapper på sålen, for som hun sagde:

- Gamle folk og præster må ikke gå og skvatte om!

Det kræver lidt at lære at gå i kamikker, men kan man holde kamikhøet tørt, er de dejligt varme, og så kan man mærke jorden når man går. Det kan man ikke, hvis man tramper rundt i støvler.

Vi overforkælede vores børn efter bedste evne og levede os i det hele taget ind i dette åbne og varme og rige fællesskab, vi var dumpet ned i. Derfor var jeg også nødt til at lære jagt og fiskeri.

Jeg kendte ikke meget til nogen af delene, så der var meget nyt, der skulle læres. Også at sejle i jolle med påhængsmotor. Det gik bedst med fiskeriet, men det var nu nok fordi, der var så mange torsk i fjordene og i havet omkring Grønland, så det hed sig, at beboerne i Arsuk havde en gennemsnitsindkomst, der kun blev overgået af indbyggerne i Kuwait. Vi fangede så mange, så vi kunne indhandle torsk på fiskefabrikken, hvilket supplerede min sparsomme præsteløn.

Jagten derimod gik det knap så godt med, selv om der ellers var dyr og fugle nok. Jeg havde købt jagtgevær og jagttegn fik man blot ved at henvende sig på kommunekontoret. Det varede da heller ikke længe, før jeg blev inviteret på edderfuglejagt af en af fangerne, hvis båd var i stykker. Han havde taget nogle lokkeænder med, som vi fortøjede nede i en lille vig, og så kravlede vi op i fjeldet og ventede. Kort efter kom en flok edderfugle strygende ind, og så fik de ellers det glatte lag. Desværre kom jeg til at skyde en af lokkeænderne, så den kængrede og sank, og det syntes Ezekiel var så morsomt, at da vi kom hjem, gik han fra hus til hus og forkyndte, at nu havde præsten skudt en lokkeand. Man kunne næsten høre latteren brede sig i bygden. Min troværdighed som præst ville da også være blevet håbløst undergravet, hvis ikke Gud selv greb ind, så jeg allerede næste dag kunne komme hjem med to sæler på slæb, hvilket affødte almindelig beundring. Det var kun Gud og mig, der vidste, at de to sæler

uheldigvis var druknet i et laksegarn, jeg i min uvidenhed havde sat ude i fjordmundingen. Skellaks var der til gengæld ingen af, og det dyre net var ødelagt.

Storfanger blev jeg aldrig, men til gengæld kunne vi sagtens nyde vores sejlture ind i fjorden om sommeren. Der var meget smukt og i øvrigt også varmere end ude ved havet, så væksterne var højere og der var rigeligt med fisk og fugle og indimellem rensdyr. Som danskere følte vi ikke mindst i starten en vis befrielse ved at kunne sejle væk fra bygden og ind i fjorden og bare være os selv en gang imellem. Vi har jo brug for det, vi kalder privatliv – et liv, som de færreste grønlandere forstod meningen med. For dem var det at være sammen med andre livets mening, så det med bare at være sig selv, er vel nærmest en form for forbandelse. Men vi havde brug for det indimellem, og så pakkede vi jollen med telt og unger og udstyr og sejlede ind i fjorden – fandt et godt sted, fangede et par torsk eller ørreder, som vi kogte i fjordvandet. Så hældte vi det hele ud på en flad klippe og spiste det med sortebær og kvan til. Og vi var bare os selv. Men der gik sjældent længe før en grønlandsk familie spottede vores båd, der lå så ensomt inde i vigen, og så var der igen besøg og liv og glade dage med de bedste grønlandske lækkerier og megen snak og latter mellem de smukke fjelde og den blå fjord.

Som præst og præstefamilie kan man ikke undgå at komme tæt ind på livet af mennesker i glæde og i sorg, og en af de ting, vi lærte, var, at fiskenæsserne var gode til at holde fest – også de religiøse fester. For eksempel varede en konfirmationsgudstjeneste op mod tre timer – ikke blot på grund af de smukke langsomme salmer, men foruden den normale gudstjeneste var der jo overhøring og konfirmation og så altergang, hvor alle deltog, så det tog sin tid. Bagefter var der kaffemikker i hjemmene og om aftenen middage, hvor man gik fra hus til hus og nød godt af den gode danske mad. Flæskesteg med rødkål. Som regel med sodavand til, da der var en ret betydende Blå Kors forening i bygden. Så var der fest i forsamlingshuset med dans – ikke mindst nationaldansen *Saqisraq* – en slags Rheinländerpolka - og endelig omkring midnat kom de grønlandske lækkerier på bordet – sællever, tørret sælkød og hvalkød dryppende af tran, stenbiderrog – i øvrigt den lokale eksportvare - torskelever, sortebær, syltede søkonger, nedgravede rensdyrmaver med indhold, tørrede ammassatter osv. osv.

Der var en egen glæde ved disse sammenkomster, men selvfølgelig også en stille vemod, for ved den slags lejligheder mindes man med smerte tragedierne. Og dem var

der rigeligt af. En af mine første konfirmander, Paul, mistede et par måneder før konfirmationen både sin far og sin storebror under et jollefiskeri, hvor båden antageligt kæntrede. Ingen ved det med sikkerhed, men i hvert fald kom de aldrig hjem. Josva og Tobias, som lagde navn til de næste mange drengebørn, der blev født i bygden, og på den måde levede de videre i fællesskabet, så at sige.

Vi lærte også, at netop disse barske vilkår, hvor alt kan ske og alt for ofte sker – dette stirrende blik fra døden og mørket – kun kan besværges ved livets musik, som Drachmann synger om – ved den trodsige og mange gange helt spontane livsglæde, som vi i høj grad også lærte at påskønne i Grønland. Ikke mindst latteren, som man i den grad kunne hengive sig til, så man næsten gik helt i opløsning. Vores gode ven, skolelederen i Qaqortoq, Arne Kyed fortæller i sin bog, *Mit elskede Grønland*, hvordan han og hans grønlandske kone, Jakobine, som i øvrigt var min kollega i Qaqortoq, engang var på vej hjem over isen fra sådan en fest, hvor latteren havde haft frit løb, og pludselig begyndte Jakobine at grine igen så tårerne løb, og det var ikke så godt, for hun var faktisk højgravid, og latteren bevirkede, at fødslen gik i gang derude midt på isen.

Ilagiit kaldes den grønlandske menighed – det betyder de, der kommer sammen. Stillet overfor livets barske alvor trak man naturligt nok på fællesskabet, sådan som det især kom til udtryk ved de store gudstjenester – og ikke mindst juleaften.

Som nogle måske ved, kulminerer juleaftensgudstjenesten med, at menigheden til sidst stående afsynger Rasmus Bertelsens smukke *Guafterput qutsinnermiu* om englernes sang til hyrderne julenat.

Og dér stod vi i vores festtøj side om side - børn, unge, midaldrende og gamle, i et tæt sammenknyttet højtideligt fællesskab og sang juleevangeliet - flerstemmigt - uden musikledsagelse - blot disse vidt forskellige menneskestemmer, der tilsammen udgjorde et helligt fællesskab og en hellig sang, hvis langsomme og intense rytme var som havets - det hav, vi levede af - det hav, vi frygtede - det hav, som var vores liv og verden. Og i denne hellige sang forløstes alle årets sorger og fortrædeligheder i fællesskabets varme tryghed, og man fandt endnu engang nyt mod til at gå et nyt år i møde med alt, hvad det måtte indebære af glæder og sorger.

Et par hundrede meter fra kirken lå havet selv - det sorte vinterhav i den mørke polarnat og vuggede i sin egen rytme. Men nu og da lyttede selv havet til sangen fra kirken

- standsede et øjeblik sin egen rytme og faldt ind i menneskenes hellige sang om lyset, der brød ind i mørkets verden.

Julen bliver på den måde et vældigt stort og smukt øjeblik for dem, der tør kaste alle deres beskyttelsesforanstaltninger, frygt og mistillid overbord og lade sig gribe af noget, der er langt større end os.

Fiskenæsset blev grundlagt af den norske købmand Anders Olsen i 1754 som en mellemstation eller loge mellem Godthåb og Frederikshåb, og fire år senere anlagde herrnhutiske missionærer en missionsstation otte kilometer længere ud af fjorden, som de kaldte Lichtenfels. Her byggede de skole og kirke og samlede en grønlandsk menighed omkring sig - på godt og ondt skulle det vise sig. For det er jo godt nok at gå ud i alverden og forkynde evangeliet til alle mennesker som det frihedsbudskab, det er, men det kan nemt gå galt, hvis man samtidig forkynder sin egen kultur som forudsætning for evangeliet. Somme tider rivende galt.

Det mærkede beboerne i Lichtenfels på deres egen krop, da de ihærdige missionærer forbød de livsnødvendige sommerrejser ind i fjorden, hvor man boede ligeså længe isen gjorde det muligt. Herrnhuternes holdning var åbenbart den, at grønlænderne burde blive ved kirken og skolen hele året, idet de anså det åndelige liv med forkyndelse og oplysning for så meget vigtigere end det materielle, og det kan der muligvis være en bibelsk pointe i, men det betød rent faktisk, at mange grønlændere – ikke mindst børnene - simpelt hen bukkede under, fordi de europæiske normer ikke uden videre lod sig overføre til grønlandske forhold. Og det fik fatale konsekvenser. Vi ved det fra kolonibestyreren i Fiskenæsset, der faktisk protesterede overfor Missionskollegiet i København, hvor han i lange harmdirrende breve fortalte om, hvordan folk døde af sult og underernæring og vel også af sorg, fordi de ikke længere kunne komme ind til deres elskede sommerbopladser – og fordi de ikke måtte fange eller fiske om søndagen. Der har sikkert også været andre faktorer på spil, men den forfejlede mission må tage sin del af ansvaret. Selv om det som altid skete i den bedste mening.

Til gengæld var det vistnok herrnhuterne, der lærte grønlænderne den flerstemmige, langsomme og vemodige salmesang.

Lichtenfels blev nedlagt i 1952 og befolkningen flyttet til Fiskenæsset – i øvrigt meget imod deres vilje, som føromtalte Dorthe ofte nok belærte os om. Hun var født derovre. Hun fortalte i øvrigt, at daværende grønlandsminister Mikael Gam i 1960 forsøgte at overtale fiskenæsserne til at nedlægge deres bygd og flytte til Godthåb. Han ankom

personligt til bygden for at slå til lyd for sagen, men han fik det svar, at de allerede var flyttet én gang for meget, og nu kunne det være nok!

Jeg tror, dette nej var med til at give fiskenæsserne en ganske særlige selvbevidsthed, som vel også har været medvirkende til at skabe den blomstrende bygd, vi var så heldige at dumpe ned i. Sådan nogle nej'er kan noget! Som dengang i 92, hvor vi sagde nej til Maastrichttraktaten og samme år vandt europamesterskabet i fodbold.

Der er ingen tvivl om, at forholdet mellem Grønland og Danmark i en ikke ringe grad har været styret af den vestlige verdens selvopfattelse som Guds gave til menneskeheden med en forpligtelse til at opdrage alle andre folk og kulturer i verden til vores høje civilisatoriske stade. En opfattelse, mange grønlændere har nikket samstemmende til. Men samtidig har man i Grønland gennem årene fastholdt og bevaret det, som C.W. Shultz-Lorenzen kaldte 'den grønlandske folkesjæl', hvis tråde strækker sig langt tilbage i den årtusindgamle shamanske inuitkultur. Det er aldrig lykkedes helt at fordanske det grønlandske folk, selv om der flere gange har været tilløb til det – ikke mindst i 50-erne og 60-erne.

Det skyldes blandt andet, at den grønlandske mission og kolonisering i det hele taget, så vidt jeg kan se, også har været præget af en vis respekt for den grønlandske kultur helt tilbage fra Hans Egedes tid. I modsætning til mange andre missionsmarker og kolonier rundt omkring i verden, er det oprindelige sprog og store dele af den oprindelige grønlandske livsform og tradition blevet bevaret sammen med folkets historie. Dette har været stærkt medvirkende til at styrke en reel grønlandsk identitet, der som alle folkelige og nationale identiteter er et resultat af, hvad folket har modtaget på godt og ondt udefra, og som så er blevet formet til en egentlig hjemlighed, man kan læne sig op ad og kalde sin egen.

I 1912 skrev Henrik Lund den sang, som skulle blive Grønlands nationalsang, *Nunarput utoqqarsuanngoravit* (Vort land, du, som er blevet så gammel...). Her skildres grønlænderne, *kalaallit*, som de halvvoksne børn, der længes mod verdens nye former, som det hedder. Vi vil stræbe efter det eksempel, som de mere fremskredne folk gav os, så også vi engang kan bo som fribårne folk i vores eget land.

Det var de samme tanker, tror jeg, der lå bag Thorvald Staunings grønlandspolitik i 30'erne, hvor kolonien dels skulle beskyttes mod fremmede magters indblanding og udnyttelse, men også skulle modnes gennem uddannelse og opdragelse til demokrati -

bl.a. gennem de to grønlandske landsråd – langsomt men sikkert modnes til frihed og vel nok i sidste ende til national selvstændighed.

Men så kom krigen, og amerikanerne besatte Grønland med rigtig mange militærbaser og dermed også kontakt til de lokale beboere, der dermed fik et indblik i en noget anden levestandard og kultur end den, de var vant til. Efter krigen udtrykte amerikanerne igen interesse for at købe Grønland, ligesom de i sin tid havde købt De vestindiske Øer i 1917, men det blev dog afværget. Til gengæld fik de lov til at beholde deres baser – vistnok i al evighed.

I 50'erne og 60'erne blev landet så åbnet, som det hed – sikkert under amerikansk pres og under indtryk af den almindelige afvikling af kolonierne rundt om i verden. Grønland fik status fra at være en koloni til at være et dansk amt, og der kom vældig gang i udviklingen. Målet var rent materielt at bringe Grønland op på et dansk niveau, hvilket jo var prisværdigt nok, da der var udpræget fattigdom i landet, men midlet hertil var den totale fordanskning, hvilket selvfølgelig var mere i dansk interesse end i grønlandsk, selvom et enigt grønlandsk landsråd sagde god for udviklingen – eller afviklingen, som der jo reelt var tale om – afviklingen af grønlandsk sprog og kultur og levevis. Nu skulle Grønland omskabes til en rentabel forretning – bl.a. ved hjælp de såkaldte Boserupplaner, der bl.a. indebar nedlæggelse af de fleste bygder, afskaffelse af det grønlandske sprog og dermed i realiteten afskaffelse af hele den grønlandske kultur, der angiveligt stod i vejen for udviklingen.

Som reaktion på denne afvikling, som viste sig at have nogle voldsomme menneskelige konsekvenser for mange grønlændere, kom så det, man kunne kalde det grønlandske forår i 70'erne, hvor mange grønlændere gjorde oprør mod de danske planer om at reducere Grønland til en rentabel dansk forretning – et oprør, der skabte grobund for indførelsen af hjemmestyret i 1979, hvor mange ansvarsområder og styrelser blev flyttet fra Danmark til Grønland, Grønlandsministeriet blev nedlagt osv. Senere kom selvstyreloven, der betød endnu mere hjemmestyre og hvor den grønlandske undergrund også blev grønlandsk ansvarsområde.

Vi oplevede – og det tror jeg mange grønlændere gjorde - hjemmestyrets indførelse i 79 som en sejr i en helt retfærdig kamp mod en aldeles urimelig udvikling og den har uden tvivl styrket den grønlandske selvbevidsthed, som vi også oplevede. Men det var ikke mit indtryk, at denne selvbevidsthed indebar noget stærkt ønske i befolkningen

om at blive fri for danskere og Danmark i det hele taget. I Fiskerødet oplevede vi tværtimod en decideret kærlighed til Danmark, som blandt andet kom til udtryk ved en vis modvilje mod at tage det nye grønlandske flag i brug. Dannebrog er nu vores flag, som en af de gamle fangere betroede mig. Men holdningen var nok den, at Danmark havde gjort rigtig meget godt for Grønland, og at vi på mange måder var knyttet sammen i et skæbnefællesskab.

I dag er tonen så vidt vi kan høre, blevet en anden – i hvert fald hos nogle af de toneangivende grønlandere. Det er, som om den frugtbare og hjemlige kulturelle selvbevidsthed i visse kredse er kammet over i en populistisk nationalisme, der tror at kunne skabe et ægte grønlandsk folk med en 'ren' inuitkultur ved at frigøre sig for fiktive fjender og opstyltede undertrykkere – ved at springe over de sidste tre hundrede års historie.

Det er ærgerligt, men det er de ikke ene om. Vi kender det så godt fra vores hærgede verden, hvor netop denne populistiske og forlorne nationalisme fører det store ord med de forfærdeligste menneskelige konsekvenser til følge. Blandt andet hos vores forhenværende venner i USA, der straks begyndte at fiske i rørte vande, da de lynhurtigt opfattede de grønlandske løsrivelsesplaner og så en oplagt mulighed for endelig at realisere den gamle amerikanske drøm om at overtage Grønland.

Og det har så skabt en del forvirring og undren blandt vores politikere, hvad man jo godt kan forstå. Her har vi gået og forberedt os på et russisk angreb når som helst – har endda lavet små forråd af drikkevand, dåsemad og kontanter, som vi kan trække på, når angrebet kommer – og så kommer angrebet saftsusemig fra vores bedste venner, der ellers skulle beskytte os mod de onde russere og al deres væsen. Det er sandelig ikke nemt at finde en grimasse, der kan passe i det fuldstændig vanvittige scenarie, hvor Grønland og dermed Rigsfællesskabet er blevet brikker i det storpolitiske spil mellem verdens stormagter.

Noget godt er der dog kommet ud af det. Det er, som om både de danske og de grønlandske politikere er blevet opmærksomme på nødvendigheden af at gentænke vores 300 år gamle relationer. Hvad er det egentlig, vi vil? Hvad er det langsigtede mål?

Det er vi sikkert mange, der har en mening om. For mit eget vedkommende, vil jeg gerne tilslutte mig Uffe Ellemann Jensens meget realistiske konstatering for år tilbage: Grønland har kun to muligheder: Rigsfællesskabet eller USA. Og det vil jo sige, at en

decideret grønlandsk selvstændighed ikke er en reel mulighed – i hvert fald ikke de første mange år, hvad jeg da også har hørt fra grønlandske politikere.

Derfor vil jeg personligt anse rigsfællesskabet med Grønland og også Færøerne som noget, vi alle sammen bør stræbe efter at bevare og udbygge. Det tror jeg virkelig, tjener alle bedst under de givne forhold. Men det kræver selvfølgelig, at alle involverede parter stræber mod et ligeværdigt og fordomsfrit forhold, hvilket igen kræver oplysning og nytænkning. Jeg tror på, at en fri udveksling af synspunkter og holdninger i en stadig samtale mellem ligeværdige samtalepartnere vil kunne tilføre vores tre lande et åndeligt løft. Det trænger vi måske mere end nogensinde til.

”Jeg fik lov til at leve en del af mit liv i Grønland. Derfor blev Grønland også en del af mig. Og jeg tror jeg kan sige, at min tilknytning til Grønland har været ganske afgørende for mit liv.” Sådan skrev Else Lidegaard i sin bog *Med nordlys i øjnene*, og det kan jeg fuldt ud tilslutte mig.

Grønland gav mig blik for flere livsdimensioner, kulturelt, menneskeligt, religiøst, og landet satte mit eget liv og min egen kultur i relief på en måde, der åbnede mit blik og mit hjerte for livets dyrebare mangfoldighed. Den overvældende smukke og dødsensfarlige natur har godt nok flere gange bragt mig og mine i alvorlig livsfare, men den samme natur og ikke mindst de grønlandere, vi mødte, har til gengæld været med til at gøre livet større, sjovere, smukkere og mere mangfoldigt, og det kan jeg da kun sige tak for.